

הסללה בחינוך *

והעמידו תלמידים הרבה - שכית שמאי אומרים אל יִשְׁנָה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו ובן אבות ועשיר. ובית הלל אומרים לכל אדם ישנה, שהרבה פושעים היו בהם בישראל ונתקרבו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים: (אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ג)

זהירות, בני עניים

- מבין**
  - אילו נתונים דורשים בית שמאי לתלמידיהם?
  - מדוע בית הלל לא דורשים זאת?
- מבין**
  - מדוע דורשים בית שמאי כל אחד מהנתונים הללו מתלמידיהם? האם הם לא סוברים שגם מבני עניים יכולה לצאת תורה?
  - מה יהיה עם מי שאין לו את כל התכונות הללו, לדעת בית שמאי?
  - האם מטרת החינוך של בית הלל שונה מזו של בית שמאי? במה מתבטא השוני ביניהם?
- ידוע**
  - באיזה חינוך אתם גדלתם, של בית שמאי או של בית הלל? מה לדעתכם המצב הרווח במדינה?
  - האם לדעתכם יוצאים מ"הפושעים" תלמידי חכמים? האם החינוך באמת מאפשר שינוי מעמד?

סילבן שלום הטיח בנתניהו: "שהבן שלך יהיה פחח" עימות סוער בישיבת הממשלה בעניין בתי ספר מקצועיים. "אלחם בכם", זעם השר שלום, ולצדו מאיר כהן ועמיר פרץ. ראש הממשלה ענה: "אתה חי בעולם של אתמול, פחחים ורתכים מרוויחים הרבה כסף. זו עמדה שנוצרה מטראומה". שלום צעק: "אין לי טראומה, הייתי במגמה ריאלית. אתה לא גדלת כאן, אתה לא יודע איך זה מתנהל". (מורן אזולאי, ynet, 22.10.14)

הנהגת מוגמה לפני-מקצועית עלולה להביא ברכה מיוחדת לבני עדות המזרח, שהרי: (א) הילדים בני עדות המזרח, ולכל הפחות רבים מהם, אינם יודעים להעריך לימוד מופשט והם אינם מסוגלים להפיק תועלת ניכרת מלימוד בלתי מעשי, וזוהי אומנם אחת הסיבות לעזבם את הלימודים בגיל הרך (... ג) להורי הילדים האלה אין ידם ללימוד עיוני, ולכן הם מפסיקים את לימודי בניהם בלא עת, אולם יתכן שרבים מהם היו נותנים לבניהם לגמור את לימודיהם, אילו נתנה להם אפשרות של הכשרה מקצועית בבית הספר. (ד) מכל מקום אפשר לסלק לפחות אחד הגורמים לעזיבה ולעבריינות ע"י הנהגת המוגמה הלפני מקצועית. (אליעזר ריגר*, החינוך המקצועי בשוב העברי בארץ ישראל, ירושלים 1945, עמ' 47)

נפילה בפח

- מבין**
  - מהן הסיבות שבגללם מייעד אליעזר ריגר את החינוך המקצועי לבני עדות המזרח?
  - מדוע מתנגד סילבן שלום לקיומם של בתי ספר מקצועיים? מה טוען כנגדו נתניהו?
- מבין**
  - מהן הסיבות שבגללם מייעד אליעזר ריגר את החינוך המקצועי לבני עדות המזרח?
  - האם טענתו של ריגר נכונות היום? באיזה ציבור כן ובאיזה לא?
- ידוע**
  - האם מניעת נשירה ועבריינות מצדיקה את קיומו של החינוך המקצועי? האם חינוך שכזה לא חורץ את גורלו של התלמיד להישאר במעמד נמוך? (עיינו במקרה 2.3.ההתמנות)
  - כיצד ניתן לדעת איזה תלמיד לא מתאים לחינוך עיוני? האם אין סכנה שתלמידים "יפלו" לחינוך מקצועי על אף שהיו יכולים להצליח בחינוך העיוני? (לדוגמה עיינו בסיפור במקרה 3.3.ההתמנות)
  - "פחחים ורתכים מרוויחים הרבה כסף" - האם מעמדם של המקצועות הללו היום אכן שווה למקצועות אחרים? האם חינוך ש"מסליל" למקצועות נחשבים יותר הוא לגיטימי יותר? (עיינו במקרה 4.4.ההתמנות)

* אליעזר ריגר (נולד בפולין ב-1896, נפטר בישראל ב-1954) היה מתרגם עברי, מורה, מרצה, מפקח, סופר ועורך, מנהל השני של משרד החינוך, ומנהיג חינוכי.

* הסללה בחינוך - להסבר המושג עיינו במקור מספר 1 בדף ההרחבות

מכניסים התינוקות להתלמד, בן חמש שנים שלימות... אפילו תינוק שאינו מבין לקרות, לא יסלקוהו משם אלא יושב עם האחרים, אולי יבין.
(רבי יוסף קארו*, שולחן ערוך יורה דעה, סימן רמה סעיפים ח-ט)

כיום (...) ראוי להעמיד את המסלולים המקצועיים לדיון ציבורי, מתוך שאיפה לקבוע יעד חדש, גבוה וראוי יותר לכל בני הנוער בישראל. המסלול הנורמטיבי, שהוא המסלול העיוני, צריך לשרת באופן שווה את כל התלמידות והתלמידים. לימודי מקצוע – מנגרות ורתכות ועד לעיבוד נתונים והנהלת השכונות – אינם שייכים כלל לעולם בית הספר, אלא לעולמו של שוק העבודה... הדעת אינה סובלת שהפרדה למסלולים לימודיים, הקובעת במידה רבה מסלולי היים, ואשר נשענת על שיקולים מעמדיים, ולא הינוכיים, תמשיך להתקיים שנה אחר שנה ללא ערעור וללא הרהור.
(מתוך ד"ר שלמה סבירסקי**, "שוים ושוים פחות", הד החינוך, דצמבר 1999)

בתי הספר המקצועיים אינם אילוץ. הם לא מרחב של בריחה מקשייה של מערכת החינוך; הם לא שירותי שמרמפות למי שלא מסוגל להיות חבר בקהילת בתי הספר התיכוניים "העיוניים". בתי ספר מקצועיים אינם "לא". הם בעיקר "כן". הם בסיס לפיתוח כישרון, למיצוי יכולות מופלאות, לגילוי כישרונות, לפיתוח מסוגלות, יזמות, עשייה פורצת דרך. אלה מקומות שבהם יש מי שמרגיש פריחה, שמחה, הערכה. אלה בתי ספר שבהם התלמיד מרגיש שהוא מתאים, שיש לו ערך, שהוא מסוגל להשפיע מוטובו על העולם, שהיו רצופי הצלחות. הוא מרגיש שאיש לא מתבייש בו, שאיש לא רואה בו "כשל תרבותי". שגם לו יש שליחות ייחודית בעולם, ייעוד.
(הרב שי פירון***, "הכל חינוך", עמ' 175-176)

- מדוע צריך להשאיר את הילד שלא לומד בכיתה לפי השולחן ערוך? האם לא עדיף לנתב אותו למקום אחר?
- האם זה נכון דווקא ללימוד תורה, או לגבי כל מקצוע?
- מי קרוב יותר לדעתו של השולחן ערוך, סבירסקי או הרב פירון?
- מדוע רואה סבירסקי בחינוך העיוני אידיאל לכלל הציבור? במה חולק עליו הרב פירון?
- מהי מטרת החינוך לפי תפיסתו של כל אחד מהם?
- האם אכן כל אחד מתאים לחינוך עיוני? וכן הצד השני, האם "פיתוח הכשרון" המקצועי לא יוביל לצרות אופקים?
- האם הסללה לא יוצרת בהכרח פערי מעמדות? האם השכבות החזקות לא ימשכו תמיד למסלולים הנחשבים, והשכבות החלשות למסלולים הלא נחשבים?
- האם בן למשפחת אליטה ילך למסלול "מקצועי" אם זה מתאים לכשרונותיו? ולהיפך?

- מה צריך לעשות עם ילד שלא מצליח בלימודים, על פי השולחן ערוך?
- מה תפקידו של החינוך המקצועי לפי סבירסקי? ולפי הרב פירון?
- מה צריך להיות היחס בינו לבין החינוך העיוני לפי כל אחד? (עיינו גם במקור 5 בדף ההרחבות)

הטיעון בדבר "צורכי המשק" מבוסס על ראיית התלמידים כמשאב, במובן הכלכלי הצר של המלה. אם אכן יש צורך לאומי בהכשרה מקצועית של עובדים לתעשייה, הרי אפשר להכשירם גם לאחר תום הלימודים התיכוניים (ורק את מי שמעוניינים בכך).
(החינוך המקצועי והטכנולוגי בישראל ובעולם", הכנסת - מרכז המחקר והמידע, עמ' 2)

הכרחי להחיות את מסלול החינוך המקצועי והטכנולוגי, שבמסגרתו יתקיימו מסלולי לימוד המוכוונים להתמחויות מקצועיות. העדר מסלולים מעין אלה לא רק קוטע את האופק התעסוקתי של צעירים רבים, אלא גם גורם למחסור הולך ומחמיר בעובדים מיומנים בתעשייה ובצה"ל.
(מנואל טרכטנברג****, האג'נדה החברתית כלכלית ל-2008-2010)

- את מי בא החינוך לשרת לדעתו של טרכטנברג, את היחיד או את החברה?
- מה הבעיה בתפיסה של התלמידים כ"משאב"? מדוע לא לחנכם לאור צרכי החברה?

- למי חשוב שהמסלול המקצועי והטכנולוגי יתקיים לפי טרכטנברג?
- מהן הטענות השונות נגד עמדה זו?

* פרופ' מנואל טרכטנברג (נולד בארגנטינה ב-1950) הוא כלכלן, חבר כנסת מטעם המחנה הציוני, באוגוסט 2011 מונה לעמוד בראש ועדת טרכטנברג.

* הרב שי משה פירון (נולד ב-1965) הוא איש חינוך אורתודוקסי מודרני, היה חבר הכנסת מטעם מפלגת "יש עתיד" ובשנים 2013-2014 כיהן כשר החינוך בממשלת ישראל.

* ד"ר שלמה סבירסקי (נולד בארגנטינה ב-1941) סוציולוג ישראלי, סופר, פעיל חברתי, ממקימי בית הספר קדמה, המנהל האקדמי של מרכז אדוה וממייסדיו.

* רבי יוסף קארו (נולד בספרד ב-1488, נפטר בישראל ב-1575) היה מגדולי הרבנים ופוסקי ישראל בכל הדורות, מחבר השולחן ערוך והבית יוסף, עסק גם בקבלה.